

TÜRKİYE'DE MEVCUT HÜKÜMET SİSTEMİNİN NİTELİĞİ VE REJİMİN BAŞKANLIK SİSTEMİNE KAYMASININ GETİRECEĞİ TEHDİT VE TEHLİKELER

Nur ULUŞAHİN

Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Anayasa Hukuku Anabilim Dalı
Bağlıca Kampusu, Eskişehir Yolu 20. km.
Etimesgut/Ankara
E-posta: ulusahin@baskent.edu.tr

Özet

Bu çalışmada, 1961 Anayasası ve sonrasında hükümet sisteminde yaşanan değişikliklerin kapsamlı bir incelemesi yapılmakta ve 1982 Anayasasının kurmuş olduğu iki başlı sistem ile 21 Ekim referandumu ile kabul edilen anayasa değişikliğinin ortaya koyduğu çift meşruluk sisteminin yarattığı sorunlar karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Başkanlık sistemleri ve türevlerinin devasa sorunsalı olan çift meşruluğun en önemli sonucu bölünmüş çoğunluklar yaratması ve sistemin bu problemi aşmayı sağlayacak mekanizmalardan yoksun olması nedeniyle yüksek oranda çatışma potansiyeli içermesidir. Çoğunlukçu bir yapı ortaya koyan başkanlık sistemleri, Türkiye gibi derin biçimde bölünmüş toplum yapıları için uygun seçenek değildir. Bu tür toplum yapılarında çoğunlukçu demokrasi mekanizmaları ve söylemleri yerine, ortaklıkçı, güç paylaşımına dayanan düzenlemelere ihtiyaç vardır. O nedenle Türkiye için doğru tercih 1982 Anayasasının ilk şeklindeki iki başlılık ya da 2007 değişikliği sonrasındaki çift meşruluk yerine 1961 Anayasasındaki saf parlamentarizmin benimsenmesinden başka bir şey değildir.

Anahtar Kelimeler: Başkanlık sistemi, çift meşruluk, parlamentarizm

Alan Tanımı: Hukuk ve İktisat (Anayasa Hukuku)

OVERALL ANALYSIS OF THE GOVERNMENTAL SYSTEM IN TURKEY

Abstract

This paper in a comparative perspective gives an overall analysis of the governmental system in Turkey in the constitutions of 1961 and 1982 considering the constitutional amendment of 2007 adopted with the referendum of October 21st. It was noticed that unlike the pure parliamentarism of its precedent, the constitution of 1982 which has adopted a dual executive body transformed the system from single legitimacy to a dual legitimacy with the amendment of 2007. The most important result of dual legitimacy as an expansive problematic of presidential systems and its varieties is divided majorities that can not be healed through mechanisms designed to solve conflicts as in parliamentarism. Presidential systems manifesting a majoritarian form of government are not the right choice for deeply divided societies like Turkey. What such societies need is consociational, power sharing agreements instead of being satisfied with a bare majority rule. Therefore, the right choice for Turkey is adopting the pure parliamentarism as in the constitution of 1961, instead of dual executive body or the dual legitimacy of the constitution of 1982.

Keywords: Presidential system, dual legitimacy, parliamentarism

Jel Code: K Law and Economics (Law)

1. GİRİŞ

1.1. Parlamenter Sistem Dönüşürken

Köklerini İkinci Meşrutiyetle gelen anayasal monarşide bulan parlamenter geleneğin değiştirilmesi ihtiyacı Türkiye’de ilk kez Mart 1980’de Tercüman Gazetesi’nin düzenlediği Anayasa Semineri’nde ve Yeni Forum Dergisi’nin önerdiği Anayasa Projesi’nde tartışılmıştır (Yazıcı, 2005: 125). 1982 Anayasasının yapım sürecinde Danışma Meclisi’nde devlet başkanının seçimi ve yetkilerine ilişkin yapılan yoğun tartışmalar sonucunda devlet başkanının halk tarafından seçilmesi ve geniş yetkilere sahip kılınması görüşü itibar görmemişse de, 1982 Anayasası 1961 Anayasasının öngördüğü saf parlamenter yapıdan uzaklaşarak parlamento tarafından seçilen Cumhurbaşkanı’na parlamenter sistemdeki konumu ile bağdaşmayacak geniş yetkiler tanımıştır. Bu durum ise, 11. Cumhurbaşkanı’nın seçim sürecinde yaşanan krize dek bu şekilde devam etmiştir.

Bilindiği gibi, 2006 sonlarında başlayan ve 28 Ağustos 2007 tarihinde Abdullah Gül’ün Cumhurbaşkanı seçilmesiyle noktalanmış 11. Cumhurbaşkanı’nın seçim süreci sırasında yaşanan hummalı tartışmalar, 27 Nisan tarihli Genelkurmay Başkanlığı Bildirisi ve Anayasa Mahkemesi’nin verdiği -kamuoyunda bilinen adıyla- 367 kararı, hükümet ile karşıt çevreleri Cumhurbaşkanlığı seçimi konusunda karşı karşıya getirmiş; elindeki son kozu oynayan hükümet ise anayasa

değişikliği yoluna gitmiştir. 21 Ekim 2007 referandumunu ile gerçekleşen anayasa değişikliği sonrasında ise, Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi ile birlikte hâlihazırda yetkili bir Cumhurbaşkanı öngörerek parlamenter yapıdan önemli ölçüde sapma gösteren 1982 Anayasası, Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilmesinin kabulü ile birlikte parlamenter sürece de bir anlamda noktayı koymuştur.

Ne var ki, parlamenter sistemin bu şekilde dönüşmüş olması iktidar çevrelerinin hükümet sistemi yönündeki arayışını noktalamaya yetmemiş, 2011 genel seçimleri sonrasında yapılması hedeflenen yeni anayasa için başkanlık ve yarı-başkanlık sistemleri önemli bir tartışma konusu oluşturmaya devam etmiştir.

Halen süregelen mevcut tartışmalara ve hükümet sistemi arayışına bilimsel açıdan ışık tutmasını hedeflediğimiz bu çalışma iki ana problematikten hareket etmektedir. Bunlardan birincisi, Türkiye'de mevcut hükümet sisteminin niteliğinin ne olduğudur. İkinci bölümde yer verilen bu sorun, bölüm içerisinde "2007 anayasa değişikliği öncesi hükümet sisteminin niteliği" ve "2007 anayasa değişikliği sonrası hükümet sisteminin niteliği" şeklinde iki alt başlık çerçevesinde incelenmiştir. Geçmiş anayasalarda ve özellikle ilk şekliyle 1982 Anayasasında kurucu iktidarın bu konudaki tercihlerinin ve bu tercihlerin ardında yatan dinamiklerin neler olduğu incelenmeksizin gelecekte yapılacak tercihlere ilişkin sağlıklı bir değerlendirme yapılamayacağı için, öncelikle anayasal tarihimizde parlamenter yapının geçirdiği dönüşüme ilişkin bir değerlendirme yapılmış, ardından 2007 sonrası benimsenen sistemin niteliği ile sistemin siyasal hayatımıza ve parlamenter geleneğimize ne derece uygun olduğu tartışılmıştır. Üçüncü ve son bölümde ise, ikinci problematiğe dönülerek ülkemizde halen dinmeyen başkanlık sistemi tartışmalarına ilişkin bir değerlendirme yapılmış, rejimin başkanlık sistemine kaymasının getireceği tehdit ve tehlikelere dikkat çekilmiştir. Nihayet, varolan toplum yapısı ve Türk siyasal hayatının dinamikleri çerçevesinde Türkiye'de demokrasinin pekişmesine daha fazla katkıda bulunacağına inandığımız 1961 Anayasasındaki parlamenter yapının saf haliyle yeniden benimsenmesi gereğine ve bunun altında yatan nedenlere yer verilerek çalışma tamamlanmıştır.

2. Türkiye'de mevcut hükümet sisteminin niteliği

2.1. 2007 Anayasa değişikliği öncesinde hükümet sisteminin niteliği

Her ne kadar 1982 Anayasasının yapım sürecinde yapılan yoğun tartışmalar sonucunda devlet başkanının halk tarafından seçilmesi görüşü itibar görmemişse de, 1982 Anayasası 1961 Anayasasının öngördüğü saf parlamenter yapıdan

uzaklaşarak parlamento tarafından seçilen Cumhurbaşkanı parlamentaryer sistemdeki konumu ile bağdaşmayacak geniş yetkiler tanımıştır. Cumhurbaşkanı bu yetkilerin tanınmasında, Anayasanın Geçici birinci maddesi gereğince aynı Anayasanın halkoylaması sonucu kabul edildiğinin ilânı ile birlikte halkoylaması tarihindeki Milli Güvenlik Konseyi Başkanı ve Devlet Başkanı olan Kenan Evren'in Cumhurbaşkanı sıfatını kazanacak olmasının önemli ölçüde etkili olduğu muhakkaktır (Özbudun, 2009: 63). Darbeyi yapan iktidar yürütme yetkisini güçlendirirken Cumhurbaşkanı makamını da darbenin mimarı Kenan Evren'in şahsında temsil edilen güçlere özgülemiş ve onlar için biçilmiş bir gömlek olarak öngörmüştü. Dolayısıyla, 1982 Anayasasının yürütme içerisinde Cumhurbaşkanı güçlendirirken, anayasal çerçevede askeri gücün sivil iktidar karşısında konumlanma biçimine ilişkin bir tercih ortaya koyduğu açıktır..

Hukuki açıdan bakıldığında ise, 1982 Anayasasının sefelinin kurmuş olduğu saf parlamentaryer yapıdan uzaklaşarak "aksak" ya da "bozulmuş" parlamentaryerizm kurduğunu söylemek mümkündür. Literatürde saf parlamentaryer sistemin iki başlı bir yürütme öngörmüş olduğuna yer verilse de, gerçekte saf parlamentaryer yapıda tarafsız, arabulucu rol üstlenen devlet başkanı yürütme içerisinde yetkisiz ve sembolik bir unsur teşkil ettiği için sistemi teknik olarak iki başlı kılmaz. Saf parlamentaryer yapıda yürütme organı iki başlı değil, iki kanatlıdır. İki kanatlı bir yapı ise, tıpkı iki kanatlı bir yaratığın sahip olduğu "uçmak" adı verilen özel bir denge konumunda gerçekleşen ayrıksı bir yeteneğe sahiptir. Bu yeteneği o yaratığa has kılan özellik ise, doğasında sahip olduğu iki kanatla gerçekleşir. Bu anlamda, iki kanatlı olarak nitelendirdiğimiz parlamentaryer yapı fazlasıyla kendiliğinden ve doğal bir görünüm teşkil eder. Zira kanatlar dengeyi bozan değil, sağlayan araçlardır. İki başlılık ise, normalden bir sapmayı, bir bozukluğu ifade eder. İki başlı bir yaratık, tıpkı mitolojideki iki başlı ejderha gibi açık bir olağan dışılık taşır. Bu olağan dışılık ise, özellikle belirli yetki kombinezonları ile birleştğinde çatışmayı davet eden sıra dışı bir düzenek olarak karşımıza çıkmaktadır (Uluşahin, 2007: 59).

Bu açıdan bakıldığında, 1982 Anayasasının yasama karşısında yürütmeyi, yürütme içerisinde de siyasal açıdan sorumsuz Cumhurbaşkanı güçlendirerek iki başlı bir yürütme yapılanması kurduğunu söylemek doğru olacaktır. Zira Cumhurbaşkanı'nın siyasal ve -vatana ihanet durumu hariç olmak üzere- cezai sorumsuzluğunu kabul eden 1982 Anayasası 104'üncü maddesinde Cumhurbaşkanı'nı önemli yetkilerle donatmıştır. Dahası, Anayasa bu yetkilerin belirsiz bir bölümünün Cumhurbaşkanı'nca tek başına, yani başbakan ve ilgili bakanın katılımı ve karşı-imzası olmaksızın kullanabileceğini ifade etmiştir. Son olarak, 1982 Anayasası bununla da yetinmeyerek Cumhurbaşkanı'nın tek başına

yapabileceği bu işlemleri yargı denetimi dışında tutarak demokratik hukuk devleti içerisinde kabul edilemeyecek bir tutum benimsemiştir.

Yürütmenin tasarımında benimsenen bu tercih, saf parlamenter sistemdeki iki kanatlı yürütme organı ile hiçbir biçimde örtüşmemektedir. Parlamenter sistem, cumhurbaşkanlığı makamını sistem içerisinde aktif rol oynayacak bir konumda, fren ve denge mekanizmasının bir unsuru olarak öngörmüş değildir. Cumhurbaşkanlığı, anayasal monarşilerde zaman içinde gücünü kaybeden monarkın yerine öngörülen ikame bir kurumdur. Bu kurumun parlamenter sistemdeki önemi ise sembolik, etkisiz kuvvet olmasından kaynaklanır. Tarafsızlığı da, bu denklemi bozmayacak bir sıfır kuvvet olmasının sadece doğal bir sonucudur (Uluşahin, 2007B: 25). Parlamenter sistemdeki devlet başkanlığının varoluş nedenini organlar arasındaki denge ve uyumu sağlamasında değil, bu denge ve uyumu bozmamasında aramak gerekir (Uluşahin, 2007C). Oysa 1982 Anayasası ile yapılan tercih ile sistem saf halinden oldukça uzaklaşmış, sözü edilen denge ve uyumdan ise deyim yerindeyse eser kalmamıştır.

2.2. 2007 Anayasa Değişikliği sonrası benimsenen hükümet sisteminin niteliği: Çift Meşruluk Sistemi

Bilindiği gibi, saf parlamenter sistem, gücün toplandığı tek bir odak üzerine inşa edilmiştir. Bu odak, -sisteme de adını veren- parlamentodur. Başkanlık sisteminden farklı olarak parlamenter sistemde yasama ve yürütme güçleri bir dereceye kadar birleşmiştir. Birlikte parlamentoyu oluşturan hükümet ve meclis aynı yerden kaynaklanırlar (Verney, 1959: 41). Bu sistemde, sistemin odağında parlamentonun bulunduğunu söylemek bir diğer açıdan da son derece anlamlıdır: Sisteme siyasal meşruluk veren tek seçim döngüsü, parlamentoyu oluşturan milletvekillerinin seçildiği seçim döngüsüdür. Dolayısıyla cumhurbaşkanı da, bakanlar kurulu gibi sistemin odağındaki parlamento tarafından seçilmektedir.

İşte bu nedenle, cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini içeren bir melez formülü kendine eklemeye çalışan bir parlamenter yapı dönüşmüş olur. Zira böyle bir halde odak “tek” olmaktan çıkar ve ayrı bir seçim döngüsü sonucu iş başına gelen cumhurbaşkanı tek meşruluk sistemini, çift meşruluk sistemi haline getirir (Uluşahin, 2007D: 30).

Aşağıda Tablo I’de Türkiye’de 1924 Anayasası sonrası dönemde hükümet sisteminin geçirdiği dönüşüm incelenmektedir. İlk sütunda 1961 Anayasası, ikinci sütunda 2007 değişikliği öncesindeki haliyle 1982 Anayasası, son sütunda ise 2007 değişikliği sonrası 1982 Anayasasının kurmuş olduğu hükümet sistemi iki boyutta incelenmektedir. Bunlardan birincisi yetki boyutu; ikincisi ise, meşruluk

boyutudur. Tablodan anlaşılacağı üzere, 1961 Anayasası parlamenter paradigmaya uyumlu biçimde tek meşruluğa dayanan, iki kanatlı bir yürütme organı kurmuştur. Cumhurbaşkanı yürütme içerisinde yetkisiz ve sorumsuz bir unsur teşkil etmektedir. Dolayısıyla, 1961 Anayasasının kurduğu saf parlamentarizm halefinin sisteme katacağı ek çatışma potansiyelini bünyesinde barındıran bir yapı değildir. İkinci sütunda ise, 1982 Anayasasının ilk haliyle kurmuş olduğu hükümet sisteminin çift meşruluğa dayanmayan, bir tek meşruluk sistemi olmasına rağmen, yetki boyutunda sorumsuz Cumhurbaşkanı yürütme içerisinde yetki sahibi kılarak parlamenter paradigmadan ayrıldığını görmekteyiz. Dolayısıyla, böyle bir yapının bozulmuş parlamentarizm olarak nitelenmesi uygun görülmüştür. 1982 Anayasası döneminde, sistemi sakatlayan bu formül iki başlı yürütme yapılanmasının sisteme katacağı çatışma potansiyelinin değişen zamanlarda ve değişen ölçülerde gerçek bir başbakan ve cumhurbaşkanı çatışmasına dönüşmesine önemli ölçüde katkıda bulunmuştur. Daha da önemlisi, iki başlı yürütme öngören bu sistemin kendi iç tutarsızlığı 11. Cumhurbaşkanının seçimi sürecinde ülkeyi siyasal kaos ve belirsizlik ortamına sokmayı başarmıştır. Saf parlamenter yapıda, sistemin odağını oluşturan parlamentonun sessiz sedasız yapacağı bir Cumhurbaşkanı seçimi aylar öncesinde başlayan hummalı tartışmaların konusunu oluşturmuştur. 1982 Anayasasının kurmuş olduğu yapının yürütme içerisinde yetkisiz ve sorumsuz bir “kanat” işlevi gören Cumhurbaşkanı hükümet ile yarışan önemli yetkilerle donatarak bir “baş” haline getirmesi, kutuplaşmış siyasal sistemde makamı hangi siyasal görüşün temsilcisinin dolduracağını hayati bir mesele haline getirmiştir. Söz konusu makamın ilk kez asker, sivil bürokrasi ve yargı ile çıkar çatışması içerisinde olan demokratik çoğunluğun oyları ile belirlenecek olması sistemdeki tüm artık olanakların kullanılmasına yol açmış, ordu ve yargıyı harekete geçirmiştir (Uluşahin, 2008A: 36-38). Salt bu durum iki başlı yürütmenin sisteme kattığı çatışma potansiyelinin belki de en iyi örneğini oluşturmaktadır.

Üçüncü sütunda ise, 2007 değişikliği sonrası hükümet sisteminin niteliği yer almaktadır. Hukuksal durumu yetki boyutunda ele aldığımızda Cumhurbaşkanının halen yetki sahibi bir makam olmaya devam etmesi sistemin iki başlılık özelliğinin süregeldiğini ortaya koysa da, bir alt satırda meşruluk boyutunda önemli bir değişiklik olarak sistemin bir tek meşruluk sisteminden çift meşruluk sistemine dönüştüğü açıkça göze çarpmaktadır. Gerçekten de 21 Ekim 2007 tarihinde yapılan referandum neticesinde Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi usulü benimsenmiş; böylece çift meşruluğa dayanmayan iki başlı sistem yerini Cumhurbaşkanının halk tarafından seçildiği bir çift meşruluk sistemine bırakmıştır.

	I	II	III	
		SAF PARLAMENTARİZM <i>Tek meşruluğa dayanan İki-kanatlı yürütme</i>	BOZULMUŞ PARLAMENTARİZM <i>Tek meşruluğa dayanan İki-başlı yürütme</i>	BOZULMUŞ PARLAMENTARİZM <i>Çift meşruluğa dayanan İki-başlı yürütme</i>
Dönem		1961 Anayasası	2007 Değişikliği öncesi 1982 Anayasası (1982-2007)	2007 Değişikliği sonrası 1982 Anayasası (2007 -)
YETKİ BOYUTU		İki kanatlı yürütme	İki başlı yürütme	İki başlı yürütme
MEŞRULUK BOYUTU		Tek meşruluk sistemi	Tek meşruluk sistemi	Çift meşruluk sistemi

Tablo1.

Türkiye’de 1961 Anayasası Sonrası Hükümet Sisteminin Niteliğindeki Dönüşüm

1982 Anayasasında Cumhurbaşkanının yetkilerinin saf parlamenter sisteme oranla fazla olduğu ve bunun da iki kanatlı yapıyı iki başlılığa dönüştürerek bir tür “aksak” parlamentarizm yarattığı düşünüldüğünde, yapılan değişikliğin sistemin çok daha tutarlı bir hale getirilmesine katkıda bulunduğu da düşünülebilir. Gerçekten de, seçimsiz temsil ve vekalet olmayacağına göre halk tarafından seçilen geniş yetkilere sahip bir Cumhurbaşkanının, halk tarafından seçilmeyen geniş yetkilere sahip bir Cumhurbaşkanına yeğlenmesi normal görülebilir. Ne var ki, 1982 Anayasasının kurduğu iki başlı yürütme yapılanmasının çift meşruluğa dayanmayan iki başlılık öngörmüş olmasına rağmen, özellikle devlet iktidarı ile siyasal iktidarın tercih ve menfaatlerinin çakışmadığı dönemlerde ciddi bir biçimde sorunlar yaşanmasına neden olduğu dikkate alındığında, 21 Ekim 2007

tarihli halkoylaması ile yapılan tercihin ne denli tehlikeli olabileceği de ortaya çıkmaktadır. (Uluşahin, 2010: 144).

3. SONUÇ YERİNE: NEDEN PARLAMENTARİZM?

Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi formülünü içeren başkanlık sistemi ve türevlerini savunan bir görüşe göre, her daim sorun haline gelen Cumhurbaşkanlığı seçimi yetkisini halka vermek suretiyle bu alanı asker, sivil bürokrasi ve yargının etki ve boyunduruğundan kurtararak demokrasinin pekişmesine katkıda bulunmak mümkün olabilecektir. Ne var ki, bu görüş önemli bir noktayı göz ardı etmektedir.

Demokratik siyasetin en önemli özelliği tikanıklıkların nihai karar mercii olan halka gidilmesi yoluyla çözülebilmesi olmasına rağmen, ülkemizde demokratik seçimlerin pek çok zaman yükselen tansiyonu düşürme işlevini üstlenememiştir. Özellikle 22 Temmuz seçimlerinde olduğu gibi bir siyasal görüşün ezici bir çoğunlukla mecliste temsil edilmesi karşıt çevrelerin oyunun dışına itildiği inancını pekiştirmektedir. Bu noktada demokratik seçimler, tikanıklıkları çözücü bir işlev üstlenmek yerine azınlığı oluşturan askeri, sivil bürokrasi ve yargıyı çaresizliğe ve bunun sonucunda oyunun kurallarını ihlâl etmeye, çözümü demokratik mekanizmaların dışında aramaya itmektedir. Demokratik siyasete ve halkın tercihlerine saygının yerleşmediği siyasal yapılarda halk tarafından seçim artan gerilimi düşürmek yerine, çoğu kez kutuplaşmanın ve kamplaşmanın daha da artmasına; sanal tehlikenin daha da büyüdüğü algılamasına neden olmaktadır (Uluşahin, 2008B: 27)

Bunun böyle olmasında, seçimlerin de “halk iradesi” gibi aşkın bir referansa dayanmasının; bu aşkın referansın ise, benzer şekilde siyasal oyunun “hep ya da hiç” biçimindeki algılamasını beslemesinin etkisi vardır. Öte yandan, halk tarafından seçilmiş olmak her zaman sistemin doğasını dönüştürür ve iktidarın kişiselleştirilmesine ilişkin potansiyeli adeta sisteme enjekte eder. Halk tarafından seçilen bir başkan mutlak surette yetkilerini artırma ve sistemdeki artık olanakları kullanma eğiliminde olacaktır. Bunun da sisteme ilave bir çatışma potansiyeli katacağı açıktır.

Başkanlık sistemleri için temel sorun yasama ve yürütme iktidarlarının ayrı ayrı halk oyundan çıkması, bunun da çift meşruluk yaratmasıdır. 2007 değişikliği sonrası benimsendiği şekliyle bir tür yarı-başkanlık ya da ileride benimsenebilecek bir saf başkanlık sisteminde farklı seçim döngüleri sonucu iş başına gelen yasama ve yürütme iktidarları aynı ölçüde meşruluk iddiası

taşıyabilecekleri için bu tür yapılarda bölünmüş çoğunluklarla karşılaşmak kaçınılmazdır (Uluşahin, 1999: 105-141). Çift meşruluğa dayanan iki başlı yürütme yapılanmasında yarışan meşrulukların sahibi olarak halk tarafından seçilen başkanın karşısında sadece yasama değil, -aslında yasamayı simgeleyen ve sırtını başkandan farklı olarak yasamadaki siyasal çoğunluğa yaslayan- başbakan ve kabinesi de bulunmaktadır. Başkan tarafından atanan başbakan, başkanı seçen çoğunluktan başka bir çoğunluğun temsil edildiği bir meclis içerisinde çıktığında da, başkanlık sisteminin bölünmüş çoğunluklar sorununa geri döneceğinden, çift meşruluk iki başlı yürütmenin sorunlarını katmerleştirmekten başka bir işlev görmeyecektir. (Uluşahin, 2007: 207).

Saf başkanlık sistemi ise, yürütmeyi tek kişiye, başkana emanet ederek son derece çoğunlukçu bir yapı sergiler. Başkanın şahsında pek çok farklı çıkarın temsil edilebilmesi olanaksız olduğu için, bizim gibi sosyal, kültürel, etnik ve dinsel bakımdan türdeş olmayan bir toplum için uygun seçenek değildir (Uluşahin, 1999: 212). Kutuplaşma ve kamplaşmanın bizde olduğu gibi son derece arttığı, her grubun neredeyse alt kültürler oluşturduğu bu tür demokrasilerde çoğunlukçu demokrasi mekanizmaları ve söylemleri yerine, demokrasinin serbest ve adil seçimlerden çok daha fazlası olduğuna gönderme yapan ortaklıkçı; yani güç paylaşımına dayanan düzenlemelere ihtiyaç vardır. Bu tür düzenlemeler, bizim gibi derin bir biçimde bölünmüş toplumlarda temel konularda anlaşamayan farklı kültürdeki kurucu grupların arasındaki yüksek orandaki çatışmayı ve şiddeti ortadan kaldırma işlevini üstlenebilecektir (Lijphart, 1999: 32).

1982 Anayasası öncesi dönemde tek bir istisna ile tüm Cumhurbaşkanlarının asker kökenli olması, anayasanın askeri rejim koşulları içerisinde hazırlanması, en azından bir dönem için makamın sahibinin asker olacağının belli olması ve gelecekte de makamın olası sahiplerinin ordu içerisinde çıkmasa da en azından askerin rızası ve onayı dahilinde makamın elde edilebileceği düşüncesinin de etkisiyle 1982 Anayasası yürütme içerisinde Cumhurbaşkanını güçlendirirken, anayasal çerçevede *askeri gücün sivil iktidar karşısında konumlanma biçimine* ilişkin bir tercih ortaya koymuştur (Tanör, 1991: 124). Ortaya çıkan “bozulmuş” ya da “aksak” parlamentarizm, 2007 değişikliği ile daha da bozulmuş rejim başkanlık anayasalarına mündemiç olan tehlikelerle şu anda değilse de yakın zamanda yüzleşme tehlikesi içerisine girmiştir. Dolayısıyla, her şeyden önce cumhurbaşkanlığı makamı -darbe anayasasının kurduğu şekilde- devlet iktidarını kullanan bir “baş” olmaktan çıkartılıp, parlamenter demokratik paradigmaya uygun olarak bir “kanat” haline getirilmesi, siyasal gücün de sivil otoriteye

devredilmesi gerekmektedir. Bu ise, ancak 1961 Anayasasındaki şekliyle saf parlamenter sistemin benimsenmesi ile mümkün olacaktır.

KAYNAKLAR

Özbudun, Ergun, Türk Anayasa Hukuku, (Ankara: Yetkin Yayınları, Gözden Geçirilmiş Onuncu Baskı, 2009).

Tanör, Bülent, İki Anayasa: 1961-1982, İstanbul: Beta Yayınları, 2. Baskı, 1991.

Uluşahin, Nur, Anayasal Bir Tercih Olarak Başkanlık Sistemi. Ankara: Yetkin Yayınları, 1999.

Uluşahin, Nur (2007A) Saf Hükümet Sistemleri Karşısında İki Başlı Yürütme Yapılanması. Ankara: Yetkin Yayınları, Ocak 2007.

Uluşahin, Nur, (2007B) “*Rejim Muhafızlığından ve İki Başlılıktan Vazgeçmek*”, Birikim, 219, Temmuz 2007, s. 18-26.

Uluşahin, Nur, (2007C) “*Kraliçenin Tesellisi*”, Radikal İki, 17.06.2007

Uluşahin, Nur, (2007D), “*Anayasa Sorunu Üzerine: Sivil Anayasa Tartışmasının Gölgesinde 21 Ekim Referandumu*”, Ankara Barosu Dergisi, 65- 3, Yaz 2007, s. 24-34.

Uluşahin, Nur, (2008A) “*Kapatma Davasının Ardından: Yargı Kıskaçında Siyaset*”, Birikim, Sayı 232-233, Ağustos-Eylül 2008, s. 33-45.

Uluşahin, Nur, (2008B) “*Türkiye’de 2007 Cumhurbaşkanı Seçimi Örneği ve Kutuplaşmış Bir Siyasal Sistemde Çatışma ve Sonuçları,*” içinde: *Türkiye’de Siyasetin Dinamikleri Sempozyumu*, 4-5 Nisan 2008. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayınları 2, (2008), ss. 15-28.

Uluşahin, Nur, “*Yeni Anayasa’da Yürütme Ne Şekilde Düzenlenmelidir?*”, içinde *Anayasa Kurultayı*, Prof. Dr. Yılmaz Aliefendioğlu’na Armağan, Ankara: Ankara Barosu Yayınları, (2010), ss. 143-150.

Verney, Douglas, The Analysis of Political Systems, London: Routledge and Kegan Paul, 1959.

Yazıcı, Serap, “*Başkanlık Sistemleri: Türkiye İçin Bir Değerlendirme*”, içinde: *Başkanlık Sistemi*, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları 77, 2005.